

Кирил Димитров Димитров

БАНКОВОТО КРЕДИТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ СЛЕД ПРИЕМАНЕТО В ЕС

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„ДОКТОР“

София, 2018 година

Кирил Димитров Димитров

БАНКОВОТО КРЕДИТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ СЛЕД ПРИЕМАНЕТО В ЕС

АВТОРЕФЕРАТ

На дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„ДОКТОР“

Научен ръководител : проф. д-р Огняна Стоичкова

Научно жури :

1. проф. д-р Мария Видолова
2. доц. д-р Даниела Бобева
3. проф. д-р Цветан Илиев
4. доц. д-р Екатерина Сотирова
5. проф. д-р Огняна Стоичкова

София, 2018 година

Разработката обхваща увод, изложение в три глави и заключение с общ обем от 177 страници основен текст. В основния текст са включени 13 таблици и 15 фигури в три глави. Списъкът на литературните източници съдържа 67 източника на български език и 27 източника на чужд език, 14 регламента и нормативни документи, както и интернет източници.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на : 19.09.2018г. от 09:00, в заседателна зала на ВУЗФ София.

Материалите по защитата са на разположение в библиотеката на ВУЗФ, гр. София.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Настоящото изследване е посветено на анализиране промените настъпили в банковото кредитиране в България след приемането в ЕС. Приемането на страната доведе до промяна на редица регламенти и нови ограничения в правната и институционална рамка, уреждаща работата и функционирането на банковата система, а от там и в частност най-засегнатата услуга, кредитирането. Приемането в ЕС, съвпадна с развитието на глобалната финансова криза, което бе допълнително изпитание за банковия сектор у нас. Страната трябваше успешно да приложи всички изисквания на регулаторите от ЕС и едновременно с това, да се пребори с евентуалните негативни последици от разразяващата се световна криза. В този смисъл, банковото кредитиране нямаше как да остане същото, след приемането в ЕС.

Актуалността на темата произтича от факта, че отминалата глобална икономическа криза наложи нови стандарти на работа на банките и в частност кредитните отношения. Бяха създадени много нови наредби, целящи контрол и предсказуемост на цялата банкова дейност и кредитиране. Всички приложени мерки до сега обаче, биха били успешни, при прилагането им на пазара, точно в този момент, с уговорката, че пазара не се развива, а е заел константно положение. Това в света на финансите не е възможно, поради което е необходима по-радикална промяна и регулация, като се има предвид, че всяко следващо сътресение има потенциала да бъде по-мощно и по-увреждащо от предходното. С развитието на технологиите и напредъка на човечество, неминуемо се променят и стандартите за работа, начина на извършване дейностите по кредитиране, а от там и новите възможности за процеси, вредящи на банките и на света на финансите.

Основният изследователски въпрос, който се поставя е: как се промениха кредитните отношения между банките и кредитополучателите след приемането на България в ЕС и как се отрази финансовата криза на развитието на кредитирането. От него логично следва и друг важен въпрос: възможно ли е формиране на модел, целящ намаляване факторите за формиране на кризисни

процеси, като едновременно с това подsigурява модернизацията на банковия сектор.

Основната теза на изследването е, че в условията на непрекъснато променящата се икономическа обстановка и развиващата се дигитализация в банковия сектор, кредитирането е носител на голям риск. Предложен е нов модел, целящ намаляване нивата на поемания риск и обогатяване инструментариума за измерване и редуциране на рисковете, използвани до момента. С изследване на промяната на кредитиране в България, след членството в ЕС и зародилата се глобална икономическа криза могат да се изведат следните **работни хипотези** :

1. Нуждата от повишаване на качеството на кредитирането и задоволяване потребителските нужди, в отговор на променящите се изисквания е от съществено значение за развитие на банковото кредитиране.
2. Прилагането на иновативни онлайн технологии и дигитализация в сектор кредитиране е от ключово значение за бъдещето развитие
3. Промяната на регулациите върху банковия сектор и кредитирането биха могли да се окажат недостатъчно ефективни, за да идентифицират навреме евентуално сътресение в сектора, поради динамичното развитие на банковото кредитиране.
4. Ненавременната оптимизация и внедряването на високи технологии в икономиката на страната е предпоставка за изоставане на процесите по дигитализацията в банковия сектор и повишаване неговата конкурентоспособност.

Целта на дисертационното изследване се състои в разработването на действен модел на банково кредитиране, основан на прилагането на унифициран инструментариум, осигуряващ неговото устойчиво развитие. Предложения модел се базира на разбирането от налагане на промени в банковия сектор, целящи минимизиране на рисковете, както и дигитализацията на банковия сектор. Моделът е предназначен за прилагане в условията на развитие на

банковия сектор в България, като е съобразен със спецификите на развитие на пазара и действащите регулации.

За изпълнение на поставената цел се поставят следните конкретни задачи:

- изследване на особеностите на развитие на банковия сектор в условията на финансовата криза в България;
- очертаване на същността и принципите в организацията на системата на търговското кредитиране на банките;
- анализиране на основните форми, схеми, технологии на отпускане на кредити от търговските банки в съвременните условия;
- определяне на стратегическите насоки в модернизацията на банковия сектор на икономиката на България;
- изследват се събитията преди и след членството на страната в ЕС и влиянието върху кредитирането в България
- усъвършенстване на инструментариума за предотвратяване на кредитните рискове, като основа за осигуряване на надеждност на системата за кредитиране на търговските банки.

Обект на изследване е системата на кредитиране на търговските банки в съвременната икономика на България.

Предмет на изследването е съвкупността от парично-кредитни отношения между кредитополучателите и търговските банки.

II. СТРУКТУРА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Дисертационния труд обхваща съдържание, увод, основна част (включваща три глави), заключение и литература с общ обем от 177 страници.

Структурата на дисертационния труд е определена според предмета, обекта, целите и задачите на дисертационния труд и е представена по- долу:

УВОД

Обща постановка

Проблем, предмет и цел на изследването

Теза и хипотези на изследването

Методи на изследването

Степен на разработеност на проблема в научната литература

ГЛАВА ПЪРВА. МОДЕЛИ НА КРЕДИТИРАНЕТО В БЪЛГАРИЯ

1.1. Традиционни модели на кредитиране

1.2. Иновативни модели на кредитиране

1.3 Промени в практиката на кредитирането в България след приемането в ЕС

ГЛАВА ВТОРА. РАЗВИТИЕ НА ГЛОБАЛНАТА ФИНАНСОВА КРИЗА В НАВЕЧЕРИЕТО НА ЧЛЕНСТВОТО В ЕС И ОТРАЖЕНИЕТО Й ВЪРХУ КРЕДИТИРАНЕТО В БЪЛГАРИЯ

2.1. Анатомия на глобалната финансова криза и превенция на бъдещи банкови сътресения

2.2. Влияние на икономическата и политическа нестабилност върху банковия сектор в България

2.3 Отражение на глобалната финансова криза върху банковия сектор в България

ГЛАВА ТРЕТА. МОДЕРНИЗАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР В ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ

3.1.Електронно правителство като предпоставка за развитие на финансовия сектор

3.2. Цифровизацията на бизнеса и дигиталните банки

3.3. Ефективен дистанционен контрол, посредством преглед на качеството на активите в банковата система и провеждане на „стрес тест“ за устойчивост

3.3.1. Избор на консултант за провеждане на ПКА и ТУ на банковия сектор у нас

- 3.3.2.Извършаване преглед на активите
- 3.3.3. Стрес тест на банковата система
- 3.3.4.Резултати от проведените ПКА и стрес тестове на банковата система
- 3.4. Модел за присъждане на „Универсален кредитен рейтинг“ като съвременен механизъм за кредитиране и превенция срещу банкови кризи

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

БИБЛИОГРАФИЯ

III. СИНТЕЗИРАНО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Приемането на страната България в ЕС, доведе до промяна на редица регламенти и нови ограничения в правната и институционална рамка, уреждаща работата и функционирането на банковата система, а от там и в частност най-засегнатата услуга, кредитирането. Приемането в ЕС, съвпадна с развитието на глобалната финансова криза, което бе допълнително изпитание за банковия сектор у нас. Страната трябваше успешно да приложи всички изисквания на регулаторите от ЕС и едновременно с това, да се пребори с евентуалните негативни последици от разразяващата се световна криза. В този смисъл, банковото кредитиране нямаше как да остане същото, след приемането на страната в ЕС. Дисертационния труд изследва настъпилите промени в банковото кредитиране в България, в следствие на членството на страната в ЕС и последващото развитие на глобалната финансова криза. Извеждат се три основни периода на развитие на кредитирането, като се представят резултатите и отраженията на всеки един от тях върху банковия сектор и кредитната дейност у нас. С оглед променената среда на кредитиране е предложен модел за поставяне на „Универсален кредитен рейтинг“, като способ за повишаване конкурентоспособността на банковия сектор, подпомагане на дигитализацията в кредитирането, прецизиране на кредитния риск и намаляване на обема рисково претеглени активи, като същевременно се запазва нивото на пруденциален контрол и се спазват изискванията на сега действащите регулации.

ГЛАВА ПЪРВА. МОДЕЛИ НА КРЕДИТИРАНЕТО В БЪЛГАРИЯ

Банките в България извършват традиционния тип търговско кредитиране, отпускане на кредити на основата на привлечени чрез публично влогонабиране на средства. Така нареченото „инвестиционно” банкиране не е типичен бизнес за банките у нас.

Традиционните модели за кредитиране са два:

- апликационният модел
- моделът на кредитиране, базиран на история на поведение на клиента.

Таблица (1) Характеристика на прилаганите традиционни модели на кредитиране

Вид на модела	Характеристика модела
1. Апликационен модел	- Използва се при нов за банката клиент. - Липсва подробна и надеждна информация за икономическото и правно състояние на кредитоискателя. - Високи разходи за оценка на кредитоспособността на клиента. - Повишен кредитен риск за банката. - Характеризира се с продължителен период от време за одобрение на исканото финансиране. - Обикновено нивото на привлечен ресурс от клиента е на по-висока цена (лихва). - Прилагане на консервативен подход на оценка от страна на банката.
2. Модел, базиран на историята на поведение на клиента	- Налична е пълна информация от банката за текущото финансово и правно състояние на клиента. - Налице е информация за поведението на кредитоискателя. - Актуални текущи данни за нивото на поетия вътрешнобанков риск. - По-висока сигурност за редовно изплащане на заемните средства. - По-бързо одобрение на кредитоискателя. - По-ниска цена на заемните средства.

Сериозен недостатък на процеса по кредитиране на банките опериращи в страната е липсата на достатъчно методи за управление и контрол на

обслужването на клиентите, идентифицирането на техните нужди, а от там и предлагането на индивидуални кредитни решения.

При иновативното кредитиране, като тенденция за развитие в пазара на кредитирането се налагат някои определени изисквания на днешните кредитополучатели.

На първо място, това е бързината, с която ще се усвоят реално паричните средства.

Второ, потребителят най-често се интересува от удобството или това, дали е необходимо набавянето на голям брой документи, за да може да кандидатства.

Трето. Не по-малка важност има и това какъв е вида на изискваното обезпечение по сделката и има ли такова изобщо.

Четвърто. Накрая, но не последно по важност е обстоятелството, че потребителят се интересува от цената, която ще трябва да заплати, за ползването на кредита.

Ефектите от членството в ЕС за страната са многостранни, като освен стопанството засягат гражданското общество, управленската структура и способност на държавата, политиката, културата, медиите и други важни сфери. Целта на настоящия анализ е да очертае основните промени, настъпили в кредитирането, след приемането в ЕС, като се разгледат периодите на развитие на банковото кредитиране. В резултат от проучванията се открояват три периода.

Първият обхваща 2000г.- 2007г. За този период е характерна динамиката на кредитиране в страната, преди и след присъединяването на страната към ЕС.

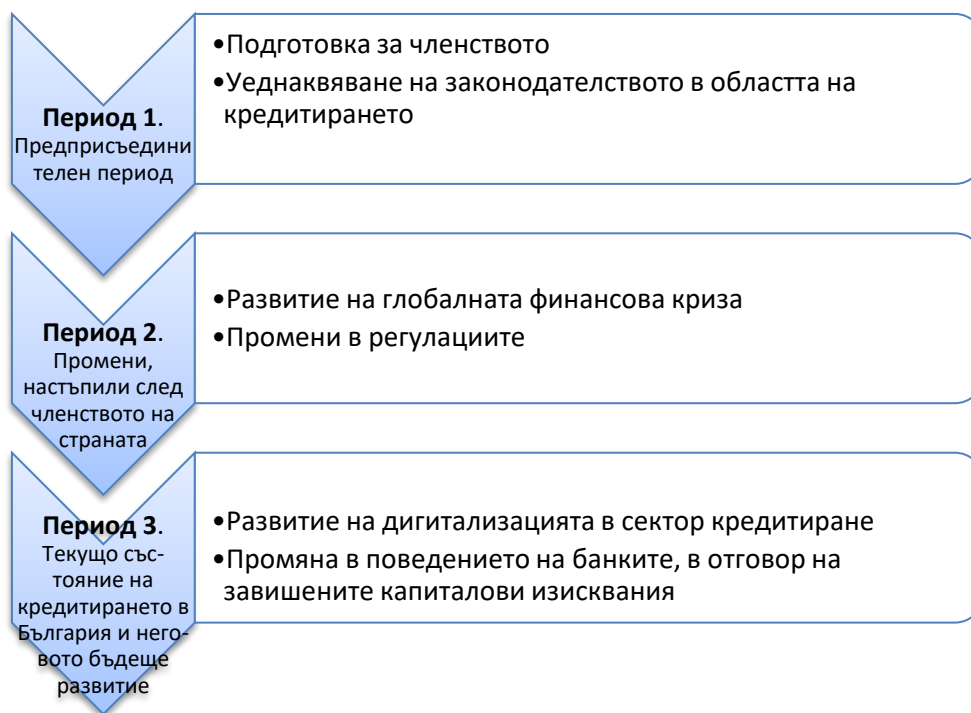
Вторият период обхваща 2008г.-2016г. и се характеризира с настъпилите промени веднага след приемането на страната в ЕС, който е белязан изцяло от настъпилата глобална икономическа криза.

Третият период след 2017г., очертава тенденциите за развитие на кредитната дейност в България.

И трите разглеждани периода са в следствие, именно на членството в ЕС.

Фиг. (1) Периоди на банковото кредитиране в България,

след приемането в Европейския съюз

1-ви период. *Предприсъединителен период (Подготовка за членството и уеднаквяване на законодателството)*

През периода 2005-2007 г. се извършиха значителни промени в законодателството. През 2006 г. бе приет Закон за кредитните институции, който урежда осъществяването на банковата дейност, също както и надзора върху нея. Неговата цел е да осигури надеждна и сигурна банкова система. През 2007 г. влезе в сила Наредба 8 за капиталовата адекватност на кредитните институции. Освен кредитния и пазарния риск, банките вече са задължени да следят операционния и други рискове, характерни за финансовата система. Новия закон за кредитните институции и Наредба №8 наложиха приемането от БНБ на два нови нормативни акта, а именно Наредба №2 за лицензиите и разрешенията и Наредба №7 за големите експозиции в банките. Други съществени промени бяха направени в Наредба №9 за оценка и класификация на рисковите експозиции и за формиране на провизии за загуби от обезценка.

Бяха предприети и редица промени и подобрения в действащата правна рамка, уреждаща ролята на Централната банка. Извършиха се промени свързани със създаване на допълнителни гаранции за независимост на централната банка. Поради тази нужда се записаха нови текстове в ЗБНБ¹ и по този начин Българска народна банка стана изцяло институционално и функционално независима. С друга промяна се промени практиката, БНБ да предоставя кредити и гаранции под каквато и да е форма, включително чрез придобиване на дългови инструменти, на правителството, общините, на държавни, общински или други обществени институции и предприятия (изключение са само кредитите за сметка на покупки на специални права на тираж от Международния валутен фонд).²

2-ри период. Промени настъпили след членството на страната в ЕС (Развитие на глобалната финансова криза)

Приемането на България в Европейския съюз, съвпадна с развитието на финансовата криза, която обхваща почти всички икономики в световен мащаб. Сътресенията на финансовите пазари през втората половина на 2007г., породиха редица въпроси свързани с финансовата стабилност на ЕС.³ Капацитетът за абсорбиране на шокове бе подложен за продължителен период от време на сериозни изпитания. Независимо, че през 2007г., макроикономическата стабилност се запази, в средата на годината внезапно настъпи обрат. Периодът на значителна колебливост на финансовите пазари в следствие рязкото увеличаване на просрочените задължения на високорисковия пазар на ипотечни кредити в САЩ, наложи преоценка на кредитния риск на редица пазари, което в крайна сметка доведе до доразвиване на сътресенията в световен мащаб.⁴ Преди зараждането на кризата, банковата система в целия Европейски съюз е стабилна и отчитаща висока рентабилност.

¹Закон за БНБ, http://www.bnb.bg/bnbweb/groups/public/documents/bnb_law/laws_bnb_bg.pdf, (видян юни 2017г.)

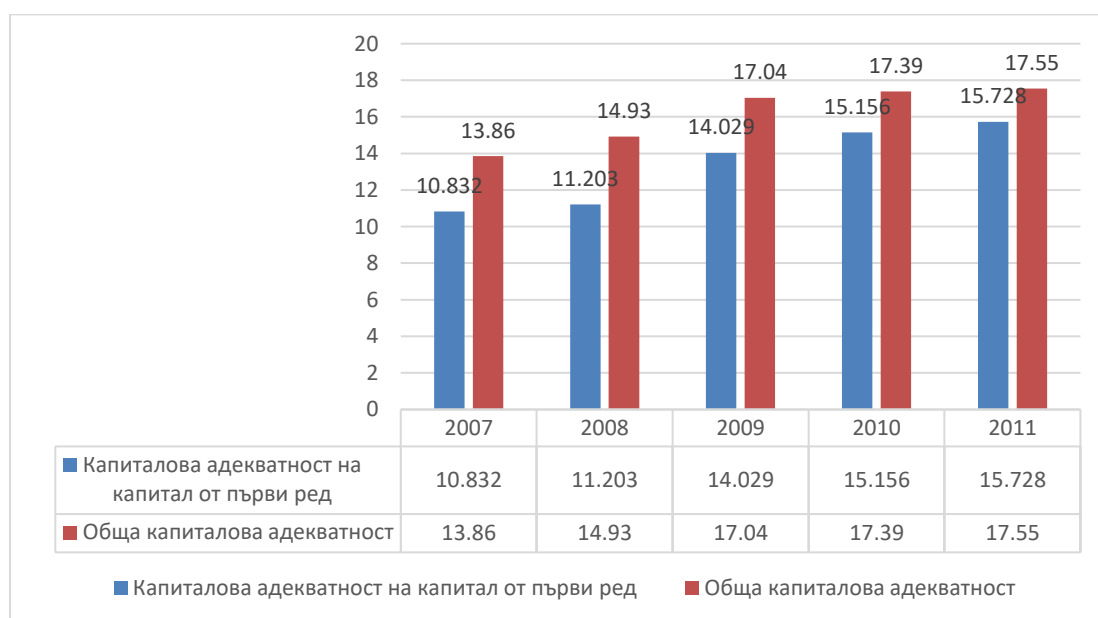
² Изменение на закона за БНБ от 2007г. , www.bnb.bg, (видян юни 2017г.)

³ Ангелов, И.. Световната икономическа криза и България. Академично издателство "проф. Марин Дринов", 2010, 74

⁴Годишен Доклад на Европейската Централна банка за 2007г. www.ecb.europa.eu, (видян септември 2017)

След приемането в ЕС за първите пет години от членството на страната, се регистрира 50% ръст на повишение стойностите на капиталовата адекватност на банките. Новините за настъпването на сътресения във финансовите сектори на засегнатите през 2007 г. държави, упражняват дисциплинарен ефект върху българските агенти, което най-вероятно е причината за консолидацията на висококачествен, ликвиден капитал в подготовка за посрещане на евентуален системен шок през 2008 г.

Фигура (2) Капиталова адекватност на банковия сектор през периода 2007г. – 2011г.

Източник: Обработени данни от European Banking Authority (<http://www.eba.europa.eu/>) и БНБ

Запазването на високата доходност на банките след влизането в ЕС, се отразява положително на капитала на банките, докато коефициентите на платежоспособност леко намаляват, поради по-бързото в сравнение с нарастването на капиталовата база на банките, нарастване на рисково претеглени активи. Въпреки това, равнищата на платежоспособност остават значително над минимално установените нормативни изисквания.

Увеличава се ролята на диверсификация на разрешаваните кредити, което се изразява в различен, диференциран подход на банките при кредитирането, както на субектите, така и на обектите на заема. Звената за управление на риска, които всяка банка поддържа, все повече разширяват своите функции и много внимателно обследват не само конкретната фирма, която желае да получи финансиране, а разглеждат целия бизнес сегмент, в който оперира дружеството.

3-ти период. Текущо състояние на кредитирането в България и неговото бъдеще развитие в семейството на ЕС

А) Промени в регулациите

След кризисен период, в който се откроява дигитализацията на сектора, променя се търсенето и нуждите на потребителите. Период, в който банките са притиснати от въведените нови регулации и променят рамките на своя бизнес. Търсят нови възможности за привличане на клиенти, като същевременно намаляват рисково претеглените си активи. Наред с потребителските нагласи и желаниа, банките се чувстват все по-притиснати, от една страна новите строги регулации и изисквания, от друга все по-голямата конкуренция от фин тех компании, ползващи се с слаба държавна регулация, дигитално обслужване и ниски разходи за работа.

Б) Развитие на дигитализацията в сектор кредитиране

Друга положителна тенденция с навлизането на технологиите в банковото кредитиране. Израз на този процес е bigdata, или обработката на големи масиви от данни, които се трупат при анализа на кредитополучателите. Оказва се, че ако се обработва наличната информация, може да се увеличи ефективността на продажбите. Това е нещо, което бе подценявано в миналото и технологично не можеше да бъде постигнато. Чрез обработката на тези големи масиви от информация може да се изгради точен профил на клиента, на който да се предостави най-подходящия продукт. Така не се губи времето на банката и времето на широката клиентска публика. С bigdata може да се обработват освен наличните клиентски данни в банката и тези, които са извън нея, включително и

в социалните мрежи. Стремейки се към фокусирането върху потребителя и персонафикацията на профила, банките трябва да вървят към намаляване на услугите, които предлагат.

В) Промяна в поведението на банките, в отговор на завишените капиталови изисквания

В голямата си част промените са в обществен интерес, като те защитават потребителите и дават тласък на иновациите, защото позволяват на финтех компаниите да навлязат в територия, досега запазена за банките. Възниква едни такъв проблем - дали банковият сектор е готов да приеме толкова много изменения за толкова кратко време. Освен регулативна тежест, новите правила променят и отношението на банките към риска и може ги кара да намалят част от експозициите си. Към новите регулации, засягащи процеса на кредитиране следва да се посочат следните:

Една от основните промени, настъпили в регулацията на кредитирането е в лицето на стандарта МСФО 9 – Финансови инструменти. Новият Международен стандарт за финансово отчитане, замества МСС 39 и кара банките да признават загуби от обезценка по кредити и други финансови инструменти на много по-ранен етап. Допреди това се случваше при регистрирани просрочия по кредита, нарушаване на условията по договора или друго неизпълнение, сега важи моделът на очакваните загуби по финансови инструменти. Това означава, че още при отпускането на кредита банките ще залагат бъдещата обезценка на базата на риска да не получат изцяло договорените погашения. Освен това стандартът изисква банките да оценяват влиянието на икономически промени върху своя бизнес модел, портфейли и капитал, като преценяват различни сценарии. Основният резултат от стандарта е, че той ще увеличи провизиите, които банките заделят в първата година на прилагането му. Новите правила ще накарат банките да се насочат към сектори, които са по-устойчиви по отношение на икономическия цикъл и ще ги накара да избягват необезпечени и по-дългосрочни заеми, тъй като колкото по-дълъг е срокът, толкова по-голям е рискът от кредитно събитие. Реформите, предприети от европейските регулаторни органи продължават, като в през 2018г. е постигнато съгласие за актуализиране на Базел

III, в който се предвиждат нови по-строги правила за определяне на риска и рисковото претеглените активи на банковите институции. Те ще трябва да увеличат капитала си, включително и поради други фактори като лимитите, до които най-големите финансови институции могат да се отклоняват от изчисленията за риска на активите от регулаторите. Пакетът от реформи, голяма част от който ще влезе в сила едва през 2027 г., или две десетилетия след началото на кризата, целят предотвратяването на последващи сътресения в сектора.

ГЛАВА ВТОРА. КРЕДИТИРАНЕТО В БЪЛГАРИЯ СЛЕД ГЛОБАЛНАТА ФИНАНСОВА КРИЗА

Глобалната финансова криза върна интереса към системите и моделите за ранни предупредителни сигнали за финансова криза.

Според нас, най-важните причини довели до криза и в банковата система след 2007 г. са следните:

1. *Занижаване на изискванията към кредитополучателите.* Най-често прекомерното занижаване на изискванията към кредитополучателите е продиктувано от стремежа на финансовите институции за увеличение на тяхното пазарно присъствие. Известно е, че при икономически подем, банките рискуват своята стабилност срещу това да увеличат своите продажби в областта на кредитирането и да завземат колкото може по-голям пазарен дял.
2. *Слабостите в моделите за оценка и управление на риска.* Въпреки че е ясно обособена, причинно-следствената взаимовръзка между кредитната експанзия и банковите кризи, не е еднозначна. Половината банкови кризи не са предшествани от период на кредитна експанзия. Разширяването на пазарното присъствие до голяма степен може да мотивира финансовите институции да занижат критериите си, но нито една банка не би ги понижила съзнателно до ниво, в което може да се очаква, че ще инкасира загуба. Банковата криза обаче предполага наличието на множество банки

с твърде занижени стандарти. Причината за подобни действия може да се потърси в моделите, използвани за оценка и управление на риска.

3. *Банките - преразпределители на риска.* През последните 10 години светът на финансовите кредитни пазари се промени коренно. Сериозният проблем, свързан с виртуалните банки е прекъсването на връзката между първоизточника на кредита и крайния приемник на риска, което от своя страна лишава икономическите агенти от възможност за получаване на точна оценка. В известна степен този процес е закономерен и задвижван от постоянно нарастващия брой и обем на съвременните финансови инструменти. Твърде бързите темпове на развитие, обаче доведоха до известно изкривяване в природата и същността на финансовите пазари. В съвременните условия циркулацията на финансови активи напомня повече на прехвърляне „на граната с освободен предпазител“, отколкото на класически инвестиционен процес. Чрез средствата на т.нар. секюритизация, които успешно се наложиха в съвременната практика, банките получиха възможност да задържат само част от чистите приходи, но не и риска от непълно погасяване на задълженията на кредитополучателите.

Съвпадането на зародилата се криза с приемането на страната в ЕС, неминуемо доведе до отражение в банковия сектор. Макар банките да останаха достатъчно ликвидни и да демонстрираха стабилност по време на шока от кризата, в системата ни съществуват редица слабости, които доведоха до негативни ефекти от финансовото сътресение. Някои от основните негативни проявления бяха замразеното кредитиране в страната, поради възприетата консервативна политика на кредитиране от банките, увеличение на дела на необслужвани кредити и увеличаване неплатежоспособността на кредитополучателите. Друга причина за ограниченото кредитиране може да се открие и в фактори обкръжаващи икономиката ни в краткосрочен и дългосрочен план. Например несигурната и влошена икономическа обстановка може да бъде зачислена към текущ фактор, при който се наблюдава „страх“ от страна на банките да кредитират, а и в много голяма степен отказ на бизнеса да поема

определени рискове, за да не попадне в ситуация на неплатежоспособност. Тези тенденции застрашиха кредитния сектор в страната, като свиха търсенето и влошиха качеството на портфейлите. От друга страна страха от реални инвестиции, както сред фирмите, така и сред домакинствата, резултираха в увеличаване на спестяванията и депозитните средства в страната отбелязаха невиджан ръст. Това спомогна за натрупването на свръх ликвидност в банките, което бе и причина, въпреки наличието на предимно чуждестранни банки, опериращи в страната, ликвидните проблеми в техните „майки“ в Европа, да не повлияят пряко в банковия сектор в България. Като основни изводи от развитието на икономическата криза и влиянието и върху сектор кредитиране се извеждат, намалено кредитиране, в следствие на по-труден достъп до ресурс, намалено търсене на кредитни продукти, поради страх от инвестиции, влошена кредитоспособност на заемателите, запазване на относително висока ликвидност и стабилност на банките, в сравнение с банковия сектор в Европа.

Наред с нуждата от по-строг контрол и по-консервативно оценяване качеството на кредитните портфейли на банките, нуждата от модернизация и внедряване на нови технологии в кредитирането стана осезаема, тъй като нагласите и търсенето на пазара се промениха изцяло.

ГЛАВА ТРЕТА. МОДЕРНИЗАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР В ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ

В бума на развитието на дигитализацията във всеки един сектор, редица финансови компании навлизат в сектора на кредитиране. За да останат достатъчно конкурентоспособни на пазара, като едновременно с това спазват всички регулаторни изисквания, банките трябва да променят своята политика на традиционно кредитиране, поради променените нагласи на потребителите.

В развитието на електронните банки, обаче се очертават редица проблеми свързани с реализацията и поддържането на системите, като :

1. **Обхват на действие.** Диапазонът от предлагани продукти изцяло онлайн, все още е слабо развит. Това се дължи от една страна на липсата на достатъчно добре разработени софтуерни продукти и тяхната поддръжка. Липсата на законодателна база, подsigуряваща правилността и законността на извършените операции, също е сериозна пречка за развитие на онлайн банкирането в страната.
2. **Разходи за банкиране.** За да предоставят банкови услуги в онлайн режим банките трябва да направят инвестиции за закупуване на съответните електронни средства и програмни продукти, които при традиционното банкиране не биха направили. Същото се отнася и за клиенти при ползване на тази услуга. Освен това се поражда необходимост от сравняване на текущите разходи при извършване на онлайн и офлайн банкови операции, както от страна на банките, така и от страна на клиентите.⁵
3. **Подsigуряване на разумно ниво на сигурност.** Едно от първите неща, което придобива значение е как онлайн платформите ще съумеят да защитят потребителите и банките. Липсата на „живия“ контакт между клиента на банката и представител на институцията, неминуемо води до предпоставки за измама при извършваните операции. Дава се възможност за пробив при мерките прилагани против изпирането на пари. Създава се възможност за кражба на лични данни на клиенти, източване на сметки, заразяване с вируси на банковия софтуер и разрастване на кибер престъпността.

За да съумеят да отговорят едновременно на новите регулаторни изисквания и променените потребителски нагласи, банките биха могли да прилагат различна политика на кредитиране, която да им подsigурява пруденциален контрол на риска и конкурентоспособност на пазара. За тези цели предлагаме модел за кредитиране, съобразен изцяло със сега действащите

⁵Гроздева, В. *Потенциални възможности за развитие на електронното банкиране и неговото състояние в България*. сп. „Икономически алтернативи“, бр.3/2012г., УНСС

регулации в лицето на Базел III и МСФО 9, като се предлагат промени в начина на поставяне на кредитен рейтинг. Ново присъдените кредитни рейтинги имат универсален характер за целите на кредитирането, като спецификата е, че се обособява звено, отговорно за поставяне на съответния рейтинг на всеки икономически субект.

Звеното за присъждане на независим кредитен рейтинг, се обобщава със следните функции и отговорности:

Независима държавна структура, внедрена и поддържана от Българска народна банка, имаща отговорността и компетенциите за поставяне на независим универсален вътрешен рейтинг, служещ за получаване на финансиране от банкови, финансови, платежни институции и дружества за електронни пари, които извършват дейност на територията на Р България. Независимият универсален кредитен рейтинг се издава по молба на потенциалния кредитополучател, на база пълната информация, с която всички държавни, местни и съдебни институции разполагат, като физическото или юридическо лице дават своето съгласие, БНБ да администрира, обобщава и анализира цялата налична информация, на база на която присъжда стойност на УКР (Универсален кредитен рейтинг), изразена в букви или цифри, според приетата методика за изчисление на УКР. Присъденият рейтинг важи за срок от 3 години, като неговото подновяване е задължително, в случай, че този срок, кредитополучателя има активен кредит. В случай, че не бъде подновен кредитния рейтинг, то за целите на анализа се поставя възможно най-високият рисков индекс, според методиката за определяне на УКР.

При присъждане на УКР, решението на органа издал рейтинга, следва да може да бъде обжалвано. При промяна в икономическото състояние на субекта с присъден рейтинг, същия има право да поиска актуализиране на стойността на УКР, като това може да стане по времето, в което не е изтекъл определения 3-годишен период. За изготвяне на УКР, БНБ събира такса, изчислена по определена методика. Банките имат задължението да администрат така присъдения кредитен рейтинг за всеки техен клиент, като обобщават и

поддържат информацията в банковите информационни системи. Банката може да изготвя свои вътрешни рейтинги, по методика избрана от нея, но за целите на анализа и контрола е задължително оповестяването на присъдения УКР пред държавните регулатори. Банката запазва своята автономност, като сама взема решението кой икономически субект да кредитира, независимо от присъдения УКР.

Работата на звеното за присъждане на УКР има за цел във всеки един момент да разполага с информация, в кои институции се съсредоточават високо-рискови кредитни решения, като по този начин оказва превантивен контрол върху цялата финансова система. Регулирането на пазара на кредитни продукти става все по-трудно, с оглед непрекъснато сменящата се политическа и икономическа обстановка. От своя страна, банките в стремежа си за развитие и дигитализация, създават все по-иновативни продукти, които носят със себе си и високо ниво на риск. С колкото по-бърз темп на развитие се бележи финансовия сектор, толкова повече риска от поява на потенциална кризисна ситуация се увеличава, тъй като в един нов свят на икономическо развитие не бихме могли да определим навреме, кои са потенциално опасните моменти в развитието ни. Затова от изключителен приоритет ще е създаването на системи и мерки за контрол.

Методиката за изчисление на УКР трябва да включва в себе си следните компоненти:

1. *Определяне на финансовия риск*

При оценка на финансовия риск следва да се анализират следните показатели:

- Анализ на счетоводната политика на дружеството. Наличие на неплатени задължения към бюджетни организации. Информацията, относно евентуални публични задължение до момента, банките събираха, като изискват от своите клиенти набавянето на различни документи, издавани от съответната държавна администрация. Това забавя и оскъпява процеса по кредитиране. Данни за неплатени

задължения се предоставят отново от НАП и независимото звено за присъждане на рейтинг, лесно би могло да получи тази информация

- Кредитна история на кандидатстващия за рейтинг.
- Съществуват ли наложени обезпечителни мерки върху активите на дружеството.

2. *Определяне на бизнес риска*

При определяне теглото на този риск, следва да се анализират следните показатели:

- Анализ на мениджмънта на дружеството.
- Икономически фактори, влияещи върху бизнеса на дружеството.
- Конкуренция в отрасъла, в който оперира компанията.
- Осигуреност и обезпеченост на дейността.
- Отраслов риск.

3. *Определяне на окончателен универсален кредитен рейтинг*

За изготвяне на УКР се прилагат с различна тежест гореизброените компоненти. В таблица (2), подробно са указани различните фактори и тяхното влияние върху окончателния рейтинг.

Таблица (2) Матрица за изчисление на УКР (авторска разработка)

Финансов риск	Тегло общо 60%	Брой точки	Резултат от анализа
Анализ от счетоводната политика на икономическия субект		5	
Наличие на неплатени задължения към бюджетни организации		3	
Кредитна история		3	
Наличие на обезпечителни мерки, дела по несъстоятелност и данни от съд и прокуратура		4	

Бизнес риск	Тегло общо 40%	Брой Точки	Резултат от анализа
Анализ на мениджмънта на дружеството		1	
Икономически фактори, влиятелни върху бизнеса на дружеството		2	
Конкуренция в отрасъла		1	
Осигуреност и обезпеченост на дейността		3	
Отраслов риск		1	
Общо точки			

Общият рейтинг се базира на обективното измерване и оценка на финансовия и бизнес риск, като според представената таблица те са съответно с тегло 60% към 40%. Според броя присъдени точки се констатира и буквеното изражение на рейтинга, а именно:

- Рейтинг AAA (Без риск) – 23т.
- Рейтинг AA (Несъществен риск) – 20 -22т.
- Рейтинг A (Нисък риск) – 17-19т.
- Рейтинг BBV (Приемлив риск) – 16т.
- Рейтинг BV (Умерен риск) – 14-15т.
- Рейтинг B (Завишен риск) – 11-13т.
- Рейтинг CCC (Съществен риск) – 8-10т.
- Рейтинг CC (Висок риск) – 4-7т.
- Рейтинг C (Неоправдан риск) - 0-3т.

За да бъде максимално полезен и приложим на практика, настоящия модел за присъждане на рейтинг следва да бъде имплементиран в сега действащите правни регулаторни рамки и най-вече в Базел III и МСФО 9.

Според действащите регламенти, Базел III е гарант за по-пруденциален контрол върху банките и кредитната дейност. В този смисъл модела за поставяне на УКР следва да го доразвие и да се опита да предложи запазване или по-високо ниво на контрол, като едновременно с това предостави на възможност на банките

да развиват своя бизнес и по-специално кредитирането, съумявайки да отговорят на пазарните условия.

За да се докаже, че предложеният вътрешно-рейтингов модел (УКР) би задълбочил контрола върху кредитната дейност на банките, като същевременно с това се дава възможност да се намали размера на рисково-претеглените активи, в Таблица (3) е представен пример за анализиране на банков кредитен портфейл. За целите на анализа са представени данни за общо 14 кредитни улеснения в общ размер на 16 735 500 лева. Всеки един от отпуснатите кредити е разпределен в съответна рискова група, отговаряща на стандартите на Базел III. В колона 1, са подредени рисковите експозиции към предприятия по степен на кредитно качество по стандартизиран подход, съответно от степен 1 до степен 6. Според стандартизирания рисков подход, степен 1 е най-ниско рискова, а степен 6 се категоризира, като най-високо рискова.⁶ В колона 2 са упоменати рисковите тегла, в зависимост от степента на кредитно качество, като най-ниско рисковите експозиции са с най-малък процент на рисково тегло.

В колона 3 са данните за размера на нетната кредитна експозиция, като сумата в нея е преди да се начисляват каквито и да е провизии. Това е чистата сума на отпуснатия кредит.

Колона 4 дава информация, в зависимост от степента на риск, определена по стандартизирания метод на Базел III, как се имплементира оценката от вътрешно рейтинговия модел. При поставянето на вътрешния рейтинг е съобразена степента на рисково тегло и рискова степен с отговарящия съответно, най-висок и най-нисък рейтинг по матрицата на „УКР“. В този смисъл, при най-високо рискова експозиция, според подхода на Базел III, степен 6 и рисково тегло от 150% е поставен най-високо рисков рейтинг „С“, според „УКР“ и аналогично са разпределени останалите рискови рейтинги, според степените на риск от стандартизирания подход за измерване на банкови рискове.

За да бъде разработеният модел възможно най-полезен в реална среда, в колона 5 са представени най-честите обезпечения, предоставяни по банкови кредити. За всяко едно от тях е определен и процента на дисконтиране, според

⁶Регламент (ЕС) 575/2013г на Европейския парламент и на Съвета, относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционни посредници, чл.122 т.1 и т.2

сега действащите регламенти. Така например, ако е предоставено обезпечение по кредит под формата на злато или залог на парични средства, то от размера на кредита се приспада 100% от размера на съответния залог и не се залага рисково претеглен актив. При обезпечение на банков кредит с ипотека на недвижим имот, който не отговаря на разпоредбите на чл.125 и чл.126 от Базел III⁷ се прилага съответно най-висока стойност на дисконтиране от 100% и стойността на рисково претегления актив се увеличава с пълния размер на обезпечението.

При анализиране на текущия портфейл са съобразени всички изисквания за поставяне на рискови тегла, проценти дисконтиране и степени на кредитно качество, съгласно приетите и към момента използвани пруденциални изисквания на Базел III и МСФО 9.

В колона 6 е извършено изчислението на база заложените критерии и изисквания, за да бъде изчислена стойността рисково претеглените активи, на база целия кредитен портфейл. Така при ред едно, при отпуснат кредит в размер от 1 000 000 лева, категоризиран в степен 1 с рисково тегло от 20% е както следва :
 $(1\,000\,000 - 100\,000) * 20\% = 180\,000$ лева., където
100 000 – стойността на обезпечението, изразено в залог на парични средства;
20% - размера на рисковото тегло, според степента на кредитно качество.

При кредит, категоризиран в степен 2, в размер на 1 000 000 лева и рисково тегло 50%, уравнението добива следния вид :

$100\,000 * 20\% = 20\,000$, където
100 000 –гаранция, рисково тегло спрямо степента на кредитно качество на емитента-степен 1;
20% - процента на дисконтиране.

$1\,000\,000 - 100\,000 = 900\,000$ лв
 $20\,000 + (900\,000 * 35\%) = 335\,000$ лева, където

⁷ Чл.125 и чл.126 от Регламент (ЕС) 575/2013г на Европейския парламент и на Съвета, относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционни посредници, Експозиции напълно и изцяло обезпечени с ипотеки върху жилищни имоти и Експозиции напълно или изцяло обезпечени с ипотеки върху търговски недвижими имоти

1 000 000 – размер на кредита

100 000 – размер на най-ниско рисковото обезпечение за текущата сделка

35% - процент дисконтиране на обезпечение жилищен имот

При кредит в размер от 1 100 000 лева, категоризиран в степен 3 с рисково тегло от 100% е валидно следното:

Обезпечения:

1 000 000 - изразяващи се в гаранция с качество на емитента от степен 1

800 000 - изразяващи се в ипотека на търговски недвижим имот

$1\,000\,000 * 20\% = 200\,000$ лева

$200\,000 + (100\,000 * 50\%) = 250\,000$ лева рисково претеглени активи

Аналогично според стандартизирания подход и спазването на сега действащата рамка за оценка на рискови активи са извършени и изчисленията за останалите позиции, като за общ банков портфейл от **16 735 500 лева** са изчислени общо **7 111 000 лева** рисково претеглени активи.

В Таблица (4) са направени изчисления, базирани изцяло на регулаторните изисквания по Базел III и МСФО 9, като този път е използван и модела на „УКР“ имплементиран в цялостната оценка на рисково претеглени активи.

В таблица (3) е извършена съпоставимост между модела „УКР“ и стандартизирания подход.

Таблица 3. Съпоставимост между вътрешно-рейтинговия модел и стандартизирания подход

Рейтинг на контрагента по вътрешно-рейтингов модел	Вероятност от неизпълнение (PD)	Рискови експозиции към предприятия по степен на кредитно качество по стандартизиран подход
Рейтинг AAA (без риск)	0.03%	Степен 1
Рейтинг AA (несъществен риск)	0.50%	Степен 2

Рейтинг А (нисък риск)	1%	Степен 3
Рейтинг BBB (приемлив риск)	2.50%	Степен 4
Рейтинг BB (умерен риск)	3.50%	Степен 4
Рейтинг В (завишен риск)	5%	Степен 5
Рейтинг CCC (съществен риск)	10%	Степен 5
Рейтинг CC (висок риск)	30%	Степен 6
Рейтинг C (неоправдан риск)	50%	Степен 6

В колона 1 на таблица (4), „Рейтинг на контрагента по модела УКР“ са класифицирани съответните буквени изражения, според степента на риск. В колона 2 са описани рисковите тегла, съобразени с вътрешно рейтинговия модел и съответната степен на риск, като следва да се има предвид, че определените тегла покриват минималните изисквания на регулатора и биха могли да се определят, като консервативни. В третата колона са нетните кредитни експозиции или размера на отпуснатия кредит. При колона 4 са представени стойностите от загуба при неизпълнение. Според Регламент (ЕС) 575/2013г на Европейския парламент и на Европейския съвет⁸ институциите следва да използват стойности на LGD (Loss Given Default) в размер до 45% за първостепенни необезпечени с приемливи обезпечения експозиции. За целите на модела това изискване е спазено, като най-висок процент 43%, е заложен в най-ниско рисковата експозиция. Следва се тенденцията с повишаване на рисковото тегло да се намалява процента на LGD.

В колона 5 е изчислен матуритетния корекционен фактор за всяка нетна кредитна позиция, като е използвана следната формула :

$$b = (0.11852 - 0.05478 * \ln(PD))^{29}$$

При заместване за всяка от позициите в таблица (11) са получени следните стойности:

$$b = (0.11852 - 0.05478 * (0.03\%))^2$$

⁸Чл.161 от Регламент (ЕС) 575/2013г на Европейския парламент и на Съвета

⁹ Чл. 153 от Регламент (ЕС) 575/2013г на Европейския парламент и на Съвета

$b = 0.316834$,

където b – рисковото тегло (PD)

Аналогично е направено и за всички останали кредитни експозиции, като стойностите на матуритетния корекционен фактор са описани в таблица (11).

В колона 6 е изчислен коефициента на корелация¹⁰, чрез приложимата и в момента от банките формула :

$$R = 0.12 \cdot \frac{1 - e^{-50 \cdot PD}}{1 - e^{-50}} + 0.24 \cdot \left(1 - \frac{1 - e^{-50 \cdot PD}}{1 - e^{-50}} \right)$$

където PD в направения модел е стойността на присъденото рисково тегло, според вътрешно рейтинговия модел.

В колона 7 е изчислено рисковото тегло, съотнесимост за всяка експозиция¹¹ по следната формула :

$$RW = \left(LGD \cdot N \left(\frac{1}{\sqrt{1-R}} \cdot G(PD) + \sqrt{\frac{R}{1-R}} \cdot G(0.999) \right) - LGD \cdot PD \right) \cdot \frac{1 + (M - 2.5) \cdot b}{1 - 1.5 \cdot b} \cdot 12.5 \cdot 1.06$$

Където:

$N(x)$ = кумулативната функция на разпределение за стандартна нормална случайна променлива (т.е. вероятността една нормална случайна променлива със средна стойност нула и дисперсия единица да бъде по-малка или равна на x)

$G(Z)$ = обратната на кумулативната функция на разпределение за стандартна нормална случайна променлива (т.е. стойността x , за която $N(x)$ е равна на z)

R = коефициента на корелация от колона, изчислен в колона 6

B = матуритетен корекционен фактор, изчислен в колона 5

¹⁰Чл. 153 от Регламент (ЕС) 575/2013г на Европейския парламент и на Съвета, за изчисляване на корелацията

¹¹Чл. 153 от Регламент (ЕС) 575/2013г на Европейския парламент и на Съвета, за изчисляване на размер на рисково претеглената експозиция RW

LGD = изчислено в колона 4, съгласно чл.161 и чл. 228 т.2 от Базел III

При прилагане на формулата се разпределят съответните рискови тегла, изразени в проценти, отговарящи поотделно за всяка нетна експозиция, в зависимост от нейния определен „УКР“ и рисково тегло, съответстващ на него.

В колона 8 са отразени крайните цифрови изражения на стойността на рисково претеглените активи, като нетната кредитна експозиция без начислени провизии е умножена по получения в колона 7, процент на рисково тегло. При сумиране на всички позиции от колона 8 получаваме общ резултат за това, какъв е размера на рисковите активи за целия анализиран портфейл.

Ако сравним получените резултати от Таблица (4) с резултатите при Таблица (5) виждаме, че при първоначално използвания стандартен модел, основан на регламентите и регулациите на Базел III при портфейл от кредитни експозиции, в размер на **16 735 500 лева** имаме рисково претеглени активи за **7 111 000 лева**. При същия подход в таблица (5), но с имплементирането на модела „УКР“ имаме постигане на същото ниво на сигурност и контрол, но рисково претеглените активи са намалели с **1 129 685 лева** или с **над 15%**.

С прилагания модел се постигат следните, важни за банковото кредитиране оптимизации :

1. Запазва нивото на пруденциален контрол, предвиден в сега действащите нормативни документи, като едновременно с това се намалява тежестта върху банковите институции за заделяне на по-голям капитал, отколкото е необходимо и им се предоставя възможност освободеният капитал да бъде инвестиран обратно в кредитните отношения.
2. Уеднаквяват се критериите за качество на обезпечение, като се гарантира диференциран подход на оценка
3. Модела може да служи за целите на провизиране, съгласно най-новия приет стандарт за финансово отчитане МСФО 9.
4. Облекчава изискванията за капиталова адекватност, като същевременно подsigурява спазване на всички сега действащи регулации

1	2	3	4	Обезпечения								6			
		Нетна кредитна експозиция (без начислени провизии) в лева	Рейтинг на контрагента по вътрешно - рейтинг в модел	Ипотека на недвижим имот, ако не отговаря на чл. 125 и чл. 126	Ипотека на жилищен имот (ЖИ) - до 80% от пазарната стойност на ЖИ	Ипотека на търговски имот (ТНИ) - до 50% от пазарната стойност на ТНИ или 60% от ипотечната стойност	Гаранция - рисково тегло спрямо степента на кредитно качество на емитента - Степен 1	Гаранция - рисково тегло спрямо степента на кредитно качество на емитента - Степен 2	Гаранция - рисково тегло спрямо степента на кредитно качество на емитента - Степен 3 и 4	Акции, принадлежащи към основен индекс - рисково тегло спрямо степента на кредитно качество на емитента - Степен 1	Акции, принадлежащи към основен индекс - рисково тегло спрямо степента на кредитно качество на емитента - Степен 2	Акции, принадлежащи към основен индекс - рисково тегло спрямо степента на кредитно качество на емитента - Степен 3 и 4	Касови наличности или парични еквиваленти	Злато	Рисково-претеглени активи
Рискови експозиции към предприятия по степен на кредитно качество по стандартизиран подход	Рисково тегло			100%	35%	50%	20%	50%	100%	20%	50%	100%	0%	0%	
Степен 1	20%	1 000 000	AAA	0	500 000	0	0	0	0	0	0	0	100 000	0	180 000
Степен 1	20%	800 000	AAA	0	0	80 000	0	200 000	0	150 000	0	0	50 000	0	150 000
Степен 1	20%	1 500 000	AAA	0	0	0	0	0	0	0	0	1 000 000	0	0	300 000
Степен 2	50%	1 000 000	AA	200 000	1 500 000	0	100 000	0	0	0	0	0	0	0	335 000
Степен 2	50%	1 350 000	AA	0	1 500 000	0	0	0	0	100 000	0	0	0	0	465 000
Степен 2	50%	900 000	AA	0	0	250 000	0	0	50 000	0	300 000	0	0	50 000	425 000
Степен 3	100%	1 100 000	A	0	0	800 000	1 000 000	0	0	0	0	0	0	0	250 000
Степен 3	100%	250 000	A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	275 000	0	0
Степен 4	100%	735 500	BBB	0	500 000	150 000	0	0	0	0	35 000	0	0	0	420 000
Степен 4	100%	2 200 000	BB	250 000	0	0	0	350 000	0	850 000	0	0	100 000	0	1 245 000
Степен 5	150%	2 500 000	B	300 000	1 000 000	0	700 000	0	0	0	0	500 000	0	50 000	1 445 000
Степен 5	150%	2 000 000	CCC	0	1 200 000	0	0	0	0	0	500 000	0	0	50 000	1 396 000
Степен 6	150%	900 000	CC	0	0	400 000	0	0	400 000	0	650 000	0	0	0	500 000
Степен 6	150%	500 000	C	0	0	0	0	1 000 000		0	0	0	200 000	0	150 000
ОБЩО:		16 735 500													7 111 000

Таблица 4

Таблица 5 Приложение на Вътрешно рейтингов модел при изчисление на рисково

1	2	3	4	5	6	7	8
Рейтинг на контрагента по вътрешно-рейтингов модел	Рисково тегло - Вътрешно-рейтингов модел	Нетна кредитна експозиция (без начислени провизии) в лева	LGD (Loss Given Default) - 45%	Матуритетен корекционен фактор (b)	Коефициент за корелация (R)	Рисково тегло (RW)- before M,b adjustment	Стойност на рисково-претеглените активи за съответния рейтинг
AAA	0.03%	3 300 000	43%	0.316834	0.238213	76.95%	2 539 256.89
AA	0.50%	3 250 000	35%	0.167086	0.213456	55.89%	1 816 376.91
A	1%	1 350 000	10%	0.137486	0.192784	-18.07%	-243 910.34
BBB	1.05%	735 500	26%	0.135511	0.190987	31.49%	231 576.89
BB	3.00%	2 200 000	25%	0.096478	0.146776	35.03%	770 658.99
B	5%	2 500 000	17%	0.079878	0.12985	13.05%	326 349.64
CCC	10%	2 000 000	21%	0.059856	0.120809	25.73%	514 523.98
CC	30%	900 000	17%	0.034031	0.12	10.51%	94 558.46
C	50%	500 000	9%	0.024489	0.12	-13.62%	-68 076.78
		16 735 500					5 981 314.64

претеглените активи

Резултатите при прилагането на универсалния кредитен рейтинг могат да се обобщят по следния начин:

1. Подсигуряване на неизбежния преход от традиционно банково кредитиране към прилагането на иновации в кредитната дейност, повишаване конкурентоспособността на банките пред останалите участници в кредитирането.
2. Съкращаване на голяма част от процесите, извършвани при сега прилаганата оценка на кредитоискателя, посредством което в значителна степен би намаляло времето от момента на искане за кредит до неговото реално усвояване и намаляване разходите на банките.
3. Прецизиране на риска, който банката да поеме с отпускането на всеки кредитен продукт. Системата за оценка на универсалния кредитен рейтинг дава възможност за предвидимост нивата на риск;
4. Ограничаване на банковите институции тенденциозно да занижават изискванията към своите кредитополучатели. Чрез присъждането на универсалния кредитен рейтинг, централната банка лесно ще проследява банки със съсредоточаването на високорискови експозиции;

5. Преодоляване на слабостите в моделите за оценка на риска на отделните банки. Уеднаквяването на критериите за оценка на риска ще спомогне за тяхното по нататъшно усъвършенстване и ще ограничи субективизма, който би могъл да бъде приложен от отделните институции при оценката, която правят сами;
6. Моделът на универсалния кредитен рейтинг преразпределя риска генериран в банковата система по начин, който не застрашава финансовата устойчивост на определена банка, а рискът е равномерно поет от всички участници на пазара;
7. Моделът на универсалния кредитен рейтинг спомага при идентифицирането на зараждаща се финансова криза, произлизаща от банковия сектор. Данните, обобщавани от Централната банка биха служили на експертите за реален анализ на състоянието на системата по всяко време, което ще спомогне за прилагането на мерки не само във банковия сектор, но и финансовия.
8. Универсалният кредитен рейтинг е основна предпоставка за развитие на онлайн кредитирането и дигитализацията в целия банков сектор. Чрез прилагането му, банките ще могат дистанционно да обслужват потенциалните си кредитополучатели, без да е необходимо физическото участие на клиента в банковия салон.
9. Универсалният кредитен рейтинг е предпоставка за развитие на електронното правителство, което ще допринесе за съживяване на икономиката и ръст в инвестициите, породен от по-лесен и бърз достъп до привлечен капитал от страна на частните дружества

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основният изследователски въпрос, който поставихме в настоящия дисертационен труд, бе следният: Как се промениха кредитните отношения между банките и кредитополучателите след приемането на България в ЕС и как се отрази финансовата криза на развитието на кредитирането. От него логично следва и друг важен въпрос: възможно ли е формиране на модел, целящ намаляване факторите за формиране на кризисни процеси, като едновременно с това подсигурава модернизацията на банковия сектор.

За да се намери отговор на поставения въпрос се изследваха видовете кредитиране, които традиционните търговски банки в страната осъществяват след приемането на страната ни в ЕС, като се анализират подробно етапите и процесите, през които преминава всяко кредитиране на икономически субект.

1. Очертани са същността и принципите в организацията на системата на търговското кредитиране на банките. От направения анализ се извежда обща зависимост, че при сега прилаганата процедура и практика на кредитна дейност банковата система не следва да успява да отговори на потребностите на съвременния пазар на кредитни продукти.
2. Изследвани са в тяхната цялост широк кръг от фактори, оказващи влияние върху кредитирането като са открити онези, свързани с членството в ЕС и финансово-икономическата криза.
3. Направен е задълбочен анализ на динамиката на кредитирането в България, като е проследен достатъчно дълъг исторически период и са анализирани тенденциите както при корпоративното кредитиране така и при кредитирането на физически лица. На тази основа са идентифицирани основните проблеми и рискове в кредитирането като са извлечени добри практики от небанковото кредитиране и дигитализацията на кредитните продукти и услуги.
4. Анализирани са най-новите инструменти за подобряване на кредитната политика на банките – на регулаторно равнище и на равнище банков надзор.
5. Формулирани са основни насоки за подобряване на кредитната дейност на банките основно в две направления – разширяване на дигитализацията и намаляване на риска на кредитополучателите чрез въвеждането на т. нар. “Универсален кредитен рейтинг“
6. Предлага се диференциран подход за оценка качеството на кредитополучателите в България.